

Ein tilfeingiskreppa, men vit halda fram eftir fummum!

UPPHØGGING

Eitt land av tilvild – tí at tað ikki er til nøkur ætlan, hvørki føroysk ella dansk! Ein ásannan av veruligu orsökunum og ein vegur burturúr kreppuna rúmast ikki í føroyskum politiskum høvudum, sigur John Smith.

Partur I

Tað vit uppliva í hesum árum er ein upphøgging! Við stóði í føroyskum fakta, eru maktupplivir ferðir við at hegga okkum skútuna upp! Nakrar hendingar hava fingið avleiðingar og tær krefur, ið áttu at forða fyrri, at hesar avleiðingar, við dominoeffekt, halda fram at gera um seg, trívla orkmylaðar runt, í einari niðju av tilvild. Tað, sum hendir við Føroyum og føroyingum í dag, er negativa árinid, ið stendst av einari "avviklingsprocess". Gamla danska koloniríkið er í ferð við at taka seg aftur. Processin er ein ad hoc process tillagað gongdini frá degi til dags. Tað er árinid av hesum hendingunum, ið tilvildarlaga bróta niður okkara samfelag.

Hetta eru ikki ætlaðar hendingar, men hetta eru avleiðingar av hendingum, tí at tað ikki er til nøkur ætlan, hvørki føroysk ella dansk.

EINGIN Á BRÚNNI

Henda lýsingin av støðuni í Føroyum er samsvarandi drepani veruleikanum. Vit hava onga politiska stýring. Í veruleikanum hava vit í Tinganesi ikki eina politiska umsiting, tiansheldur leiðslu, og orsakað av hesum veruleika er tað lítið skil í at seta kross fyrri nøkrum sum helst. At ein »Fólk í húsi«-fyrirteka, har tað sita 5 ella 6 fólk, hvør sær í opinberum »politiskum sjálvdrátti«, ikki kann verða nøkur stjórn er eyðsæð. Men sjálvdráttur – er hann ikki symptomatiskur fyrri eina fyrirteku, ið ikki hevur nakað, hvørki ætlan ella mál? Tinganes er ein avgreiðsla, har vit hava sitandi eina skrivstovu-manning, undir leiðslu av einum danskum skrivstovustjóra, við ábyrgd av alt, ið fer út úr Nesinum í mestan mun er í samsvari við Christiansborg.

TÓLINI.

Umframt Tinganes hava vit so í Føroyum, eisini ein Rigs(ber)fuldmægtig, ella

ein Ríkisumboðsmann/kvinnu, (les: Ríkiseftirlit-ið!) - ið syrgir fyrri tí sympotomanalytiska virkseminum).

Ein stovnur, við skyldu til at melda aftur til ríkis-myndugleikarnar, allar hendingar, sum hildnar kunnu verða av týðningi fyrri dansku stjórnina, til tess at meta um gongdina í Føroyum. (ts. umsetingin av einum *brævi, ið fekk danska statsministaran Poul Nyrup Rasmussen, at setast aftur og avlýsa eina fyrireikaða ferð til Føroya fyrr í hesum árinum)

Omanfyri eru nevnd tvey høvuðstólini, sum verða brúkt í avviklings-processini. Gongur tað friðarlaga fyrri seg (vit eru eitt friðsælt fólk – enn!) er ikki so serliga neyðugt við hinum báðum »etatunum« - dansku lögregluni, ið tosar føroyskt og hervald-inum við sínum kanón-skipi, ið liggur við molan í Havn, beint uttan fyrri vindeygu lögmanns! (Hvørki kring hvítu húsin í Washington ella Kreml-borgina í Moskva eru skotklárar kanónir so nær stjórnarborgini sum í Tórshavn)

SAMVINNA.

Tað er fyrri so vitt ikki nakað nytt fyrribrigdi hetta, at fyrirkipa »samvinnu« við tvey »innføddu« í einari avviklingsprocess. Allar kolonimaktir hava meira og minni brúkt henda mánan at lata valdið (maktina) uppí hendurnar á nøkrum innføddum, meðan avviklingin er farin fram. Bretar, Fransar, Portugisar Spaniumenn, Týskarar og aðrir, allar hava teir skipað so fyrri, at praktiski parturin í einhøvjunni afturtøku úr einari koloni, er lagdur í hendurnar á nokrum »heimligum« umsitarnum, meðan »processin hevur koyrt«.

SETANDI SÓL

Haraftrat er tað eisini nærum vanligt at siggja, at hesir umsitarnar kategorisk hava nokað at áðanna, hvat tað veruliga er fyrri

nakað, teir hava medvirkad til. Vanliga er tað nóg-mikið hjá tilfiskum aktørum at sóla sær í glæmunum av ljósinum, eisini sjálvt um talan er um ljósið frá einari setandi só!l

ÍSJÁLVDRÁTTI

At hetta er so, er hetta nú aktuella stríðið eitt dømi um, har tað beint frammanundan avtalaðum samráðingum við danir, hevur eydnast, at skiva landsstýrið sundur í líka so nógvar partar, sum tað eru fólk í umsitingini (les: Avviklingsráðnum). Tragiska, søguliga sæð, hópisleysa gongdin, sýnir okkum, at hesi fólk, ið manna hesa umsiting, tykjust halda, at tey taka lut í nokrum, ið bert varir stutta tíð afturat (so verður alt gott aftur!!) - og at tey tiskil ikki hava ánið ella hómung um, hvønn veg tað ber.

ÁHUGIN FARIN

Føreyar hava ikki longur sama týðning fyrri danir. Hvørki í handilssamráðingum við bretar, heilt úr 15. öld og fram til 1978, tá fiskimarkið varð flutt út á 200 fj, og teir sostatt ikki longur kundu »handla« fisk í samband við baconsáttmálar, til frama fyrri danska landbúnaðin og nú Føroyar ikki á sama hátt telja við í Natostrategiska spælinum, nú tað sigst at kalda kríggið er av. Spyrgjast kann sjálvandi, um tað var tilvild, at kreppan var aktualisera, (tíkin fram) um somu tíð, sum Berlin-múrurin fall? Hon var har frammanundan, sum avleiðing av vandsindugu fiskivinnuteknologiskúvaldstøkuni av okkara grunnum, (saman við duldu mátnum at fígga hallið í vinnuni við).

APATIELLA KOLLVELTING.

Tað vónleysa dapra (dupult dapurt, í henda tíðin er spilt!) er, at hetta er bara so, og tað er ikki líkt til, at nakar hevur, hvørki hugflog, dirvi ella vilja til at gera nakað til tess at broyta vinnulívspolitiskú

lagnugongdini til nakað betri. Tiskil verður hetta óbroytt, til einaferð, »avviklingin« er at enda komint! - Utan so at fólk ið varnast vandan og tekur sær um reiggj. Her meint við fólk, ið ikki eru partar av systeminum, ið varnast, hvat tað veruliga er, sum hendir, og sum síðan seta í verk tей tiltøk, ið eru neyðug og til tess at bjarga okkum burtur úr einari lagnu »verri enn deyðin«.

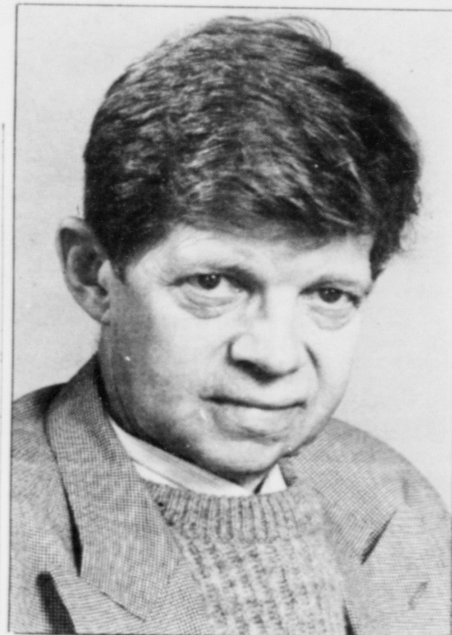
Men til hetta kreyst einki minni enn ein kollvelting!

NEGATIVAR KREFTIR.

At finna út av hvørjum kreftum tað er, føroyingar í hesum døgum áttu at vent sær ímóti, er ikki serliga trupult. Tað goymir seg ikki nøkur ætlan, í orðsins sanna týðningi, aftan fyrri tær hendingar, ið fara fram. Men kortini so er talan um okkurt, ið kann minna um ætlanir. Men tað eru »ætlanir« uttan nakað strategiskú innihald. Í tí eina førinum er talan um eina »harfrá« og »hertil« ætlan: Frá 47 000 niður á 25 000 fólk. Tá danir fingur lagt á borðið niðurstøður Skak Nielsens (um avmarkingarnar í valutainntøkum**) settu teir ávís tiltøk í verk, miðjandi móti at minka um peningaliga missin, ið fór at gerast ein fylgja av, at inntøkurnar til føroyska húsarhaldið ikki kundu økjust. Teir settu sær fyrri at fáa sum frægast burturúr fiskinum, til tess at flest mógulig kundu livbjarga sær í Føroyum. »Flest mógulig« er eitt tal, ið fæst við at býta tað, sum fiskurin gevur, við tí meðaltali av krónum, ið tað er tørvur á, til eitt skandinaviskú støði til lív.

OKKARA RÁÐ

Nú kunnu fólk sjálvi gera av, um tей kalla hetta fyrri eina ætlan ella bert titiøk ad libitum. Í øllum førum leitaðu danir sær ráð eisini úr Føroyum. Soleiðis fingur teir frá Bygnaðar-nevndini og føroyskum

vinnulívsfólki at vita, hvussu fiskiveiða, við minst móguligum útreiðslum, skuldi rekast fyrri at geva sum mest. Hesi »ráð« (frá Bygnaðarnevndini/Reiðarafelagnum) vóru so arbeidd inn í tær búskaparpolitiskú avtalurnar, sum trygd fyrri, at føroyingar fóru at halda seg á tí »røttu vinnulívspolitiskú« kósini. Í tiltakinum finnast tvey elementir:

- 1) Mest móguligt avkast úr fiskatilfeinginum, við minst móguligum útreiðslum.
- 2) Tá hetta avkast, býtt við tí sum verður hildið verða eitt rímuligt støði (x kr.ár) til lívsins uppihald, sbr. skandinaviskum máti, greitt segði, at í Føroyum var ikki búskaparlig rúmd fyrri øllum tí fólki her býr gjørdist annað element ið danska tiltakinum sostatt, at finna ein bæði humanan og fíggarligt forsvarligan máta at flyta og breyðføða »avlopsfólkið« úr Føroyum.

EITT SLAG AV STÝRING?

Og tað er her vit kanska koma næst hesum, ið kann kallast einari ætlan, tí skal eitt soverðið tiltak eydnast, er tørvur á einum slag

av stýring: Til dømis ber ikki til hjá dønnum at ganga við til at lætta um fíggarliga trýstíð á føroyingar (við t.d. skuldarsanering og rentuskáa) tí so steðgar flytingin og fólkatalið fæst ikki niður á tað niveau, ið føroysku inntøkurnar bera. Flytingina munnu danir halda verða neyðuga skulu teir gera sín part av arbeiddinum - til lítar. Í øllum førum verða teir vístir til at halda so, líka so leingi føroyingar ikki vísa á, at inntøkurnar til samfelagið kunnu økjast. Skuldi tað hent, at danir fóru at eftirlíka uppskoti lögmanns um skuldarsanering, ella uppskoti fíggarimálaráðharrans um 300 mill. rentuskáa, vildi hetta kanska minkað um fókaflýtingina momentant, sum avleiðing av einari ikki realistiskari optimismu. Men hvørki skuldarsanering ella ein rentuskáa kunna økja um inntøkurnar til samfelagið, ella betra um løsemi í vinnuni, líka lítið sum hetta hevði givið fleiri arbeidsplass, uttan tað um somu tíð verður avrátt at broyta teknologiskú fortreytirnar í vinnulívinum. Uppskotini kunnu tí skráast reindyrkað populistisk og eiga ikki at verða borin oman á Christiansborg. ➤